

Utenriksøkonomi og disponibel inntekt for Norge

Utenriksøkonomi

Foreløpige beregninger viser et overskudd på driftsbalansen overfor utlandet på 195,6 milliarder kroner i 2000. Dette er drøyt fire ganger så høyt som i 1999, da overskuddet endte på 46,9 milliarder kroner. Handelen med varer og tjenester overfor utlandet ga et overskudd på hele 221,8 milliarder kroner i 2000, en forbedring på 150,0 milliarder fra året før. Det er først og fremst en bedring av varebalansen som bidro til denne økningen, men også tjenestebalansen bedret seg, og ble positiv i 2000 for første gang siden 1997. Rente- og stønadbalansen viste en svak negativ utvikling i forhold til året før, og endte ifølge foreløpige anslag med et underskudd på 26,2 milliarder kroner i 2000. Overskuddet på driftsbalansen fordeler seg relativt jevnt utover fjoråret. November skiller seg imidlertid ut med et overskudd på 22,5 milliarder kroner. Dette er det høyeste overskuddet for en enkelt måned noensinne.

Eksport av råolje til 260 milliarder

Handelen med varer overfor utlandet ga Norge et overskudd på 221,2 milliarder kroner i 2000, en økning på 138,5 milliarder fra 1999. Det er den kraftige oppgangen i eksportverdien av råolje og naturgass på 138,2 milliarder kroner som bidro mest til veksten. Norge eksporterte dermed råolje og naturgass for 299,6 milliarder kroner i 2000 mot 161,4 milliarder året før. Økningen skyldes først og fremst en samlet prisoppgang på 74,4 prosent, men en oppgang i volum på 6,4 prosent bidro også.

Eksportverdien av tradisjonelle varer økte med 28,9 milliarder kroner fra 1999 til 2000. Prisveksten var på

12,6 prosent, mens volumet økte med 3,0 prosent. Blant tradisjonelle varer var det bensin og andre petroleumsprodukter, fyringsoljer, oppdrettsfisk, metaller, kjemiske råvarer og kjemiske og mineralske produkter som bidro mest til økningen i eksportinntektene. For metaller skyldes økningen en kraftig prisoppgang, mens volumet ble svakt redusert. Også på bensin og andre petroleumsprodukter steg prisene sterkt, og for disse varegruppene var det i tillegg en sterk økning i volum.

Import av tradisjonelle varer økte med 21,8 milliarder kroner eller 8,6 prosent fra 1999. Prisene og volumet økte med henholdsvis 6,1 og 2,4 prosent. Også på importsiden var det bensin og andre petroleumsprodukter, fyringsoljer, metaller, kjemiske råvarer og kjemiske og mineralske produkter som bidro mest til økningen i importverdien. Også andre varegrupper viste vekst, f.eks. trevarer og treforedlingsprodukter som økte med henholdsvis 15,6 og 11,0 prosent i verdi.

Eksporten av skip og oljeplattformer ble redusert med 29,9 prosent fra 1999, og endte på 9,2 milliarder kroner i 2000. Fra en oppgang i volum på 21,0 prosent fra 1998 til 1999, var det i 2000 en nedgang i volum på 36,2 prosent. Prisøkningen var derimot på 10,0 prosent. Importverdien av skip og oljeplattformer økte markert fra 1999 til 2000, forårsaket av en volumøkning på 5,3 prosent og en prisoppgang på 12,8 prosent. Volumøkningen skyldes en vekst i importen av oljeplattformer og moduler på hele 24,0 prosent. I motsatt retning trekker en nedgang i importvolumet for diverse varer til oljevirkosheten på 59,4 prosent.

Driftsbalansen. Milliarder kroner. 1999-2000

	1999	2000	99.1	99.2	99.3	99.4	00.1	00.2	00.3	00.4	Endring 1999-2000		
											Verdi	Bidrag fra Volum	Pris
Eksport	465,5	650,4	99,4	107,6	121,1	137,5	150,7	152,8	168,3	178,7	184,9	12,6	172,3
Tradisjonelle varer	181,6	210,5	43,9	43,0	43,9	50,8	50,9	52,1	50,3	57,1	28,9	5,3	23,6
Råolje og naturgass	161,4	299,6	27,9	34,1	43,3	56,0	69,1	66,6	78,1	85,8	138,2	10,2	128,0
Skip og oljeplattformer mv.	13,1	9,2	2,3	4,0	3,7	3,0	1,2	1,2	3,6	3,1	-3,9	-4,9	1,0
Tjenester	109,5	131,2	25,2	26,5	30,1	27,7	29,5	32,9	36,2	32,6	21,7	2,0	19,7
Import	393,8	428,7	94,7	94,9	101,4	102,8	102,3	107,3	109,3	109,7	34,9	4,5	30,4
Tradisjonelle varer	252,5	274,3	63,7	60,9	59,4	68,6	65,3	68,5	67,2	73,3	21,8	6,1	15,7
Råolje	2,1	1,6	0,3	0,5	0,6	0,8	0,2	0,1	0,7	0,6	-0,5	-1,2	0,7
Skip og oljeplattformer mv.	18,6	22,1	3,2	4,2	7,4	3,7	8,1	6,3	4,7	3,0	3,5	1,1	2,4
Tjenester	120,5	130,6	27,6	29,3	33,9	29,7	28,7	32,5	36,7	32,8	10,1	-1,4	11,5
Vare og tjenestebalansen	71,8	221,8	4,7	12,7	19,7	34,7	48,4	45,5	58,9	68,9			
Rente og stønadbalansen	-24,9	-26,2	-4,8	-7,1	-5,4	-7,5	-6,2	-6,5	-4,7	-8,7			
Driftsbalansen	46,9	195,6	-0,2	5,6	14,3	27,2	42,2	39,0	54,3	60,2			

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Positiv tjenestebalanse

Handelen med tjenester overfor utlandet gikk fra et underskudd på 11,0 milliarder i 1999, til et overskudd på 0,5 milliard kroner i 2000. Total eksport av tjenester utgjorde 131,2 milliarder i 2000, en økning på 21,7 milliarder kroner fra året før. Skipsfartens bruttofrakter opptjent i utlandet var hovedårsaken til veksten, og kan tilskrives en kraftig prisoppgang på 31,6 prosent og en moderat volumoppgang på 2,6 prosent. Også eksporten av finans- og forretningstjenester økte sterkt, først og fremst som følge av en prisøkning. Utlendingers utgifter til reiseformål i Norge økte moderat i verdi i 2000, til tross for en reduksjon i volum.

Importverdien av tjenester økte fra 120,5 milliarder kroner i 1999 til 130,6 milliarder i 2000. Volumet ble redusert med 1,3 prosent, mens prisene økte med 9,9 prosent. Verdien av driftsutgifter tilknyttet skipsfarten økte med 30,6 prosent, først og fremst som følge av en sterk prisoppgang på bunkers. Verdien av diverse tjenesteimport til oljevirksomheten og driftsutgifter ved oljeboring ble redusert med henholdsvis 38,1 og 23,8 prosent. Dette skyldes hovedsakelig lavere volum. Også import av finans- og forretningstjenester og andre tjenester viste volumnedgang og prisøkning. For reisetrafikk, dvs. nordmenns utgifter på reise i utlandet var veksten i volum på 3,8 prosent, mens prisveksten var på 2,2 prosent.

Ingen bedring i rente- og stønadsbalansen

Foreløpige beregninger viser et underskudd på rente- og stønadsbalansen på 26,2 milliarder kroner for 2000, drøyt 1 milliard kroner høyere enn i 1999. Inntekter fra utlandet var i alt på 116,8 milliarder kroner, en økning på 47,6 milliarder kroner fra året før, hvorav det aller meste skyldes økte renteinntekter. Totale utgifter økte med 48,9 milliarder kroner, og kom i 2000 opp i 143,0 milliarder kroner. Også her utgjorde rentetransaksjoner mesteparten av økningen.

Avkastning på nordmenns beholdning av utenlandske aksjer og andeler i form av utbetalt utbytte og reinvestert fortjeneste var 13,2 milliarder kroner i 2000, drøyt 3 milliarder høyere enn året før. Samlet avkastning som utlendinger oppnådde på tilsvarende plasseringer i Norge vokste like mye. Løpende overføringer til og fra utlandet økte moderat fra 1998 til 1999, noe som resulterte i en svak vekst i underskuddet.

Finansinvesteringer

Norges netto finansinvesteringer overfor utlandet tilsvarer overskuddet på driftsbalansen fratrukket netto kapitaloverføringer til utlandet, og var ifølge foreløpige beregninger på 195,1 milliarder kroner i 2000.

Norske investeringer i utlandet er anslått til 475 milliarder kroner. Direkte investeringer i utlandet, dvs. investeringer i utenlandske bedrifter som kontrolleres fra Norge, er beregnet til 79 milliarder kroner. Porte-

Eksport og import

Prosentvis endring fra 1999 til 2000

	Verdi	Volum	Pris
Eksport	39,7	2,8	36,0
Tradisjonelle varer	15,9	3,0	12,6
Råolje og naturgass	85,6	6,4	74,4
Skip og oljeplattformer mv.	-29,9	-36,2	10,0
Tjenester	19,8	1,9	17,6
Import	8,9	1,2	7,6
Tradisjonelle varer	8,6	2,4	6,1
Råolje	-23,9	-57,1	77,5
Skip og oljeplattformer m.v	18,8	5,3	12,8
Tjenester	8,4	-1,3	9,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kapitalregnskapets hovedposter. Milliarder kroner

	1999	2000
Norske investeringer i utlandet	203	475
Direkte investeringer	43	79
Porteføljinvesteringer	55	213
Andre finansinvesteringer	58	149
Internasjonale reserver	47	33
Utenlandske investeringer i Norge	155	327
Direkte investeringer	59	27
Porteføljinvesteringer	32	100
Andre investeringer	64	200
Ufordelte kapitaltransaksjoner og statistiske avvik	-3	48
Netto finansinvesteringer totalt	45	195

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

føljinvesteringer og andre finansinvesteringer i utlandet er foreløpig beregnet til henholdsvis 213 og 149 milliarder kroner.

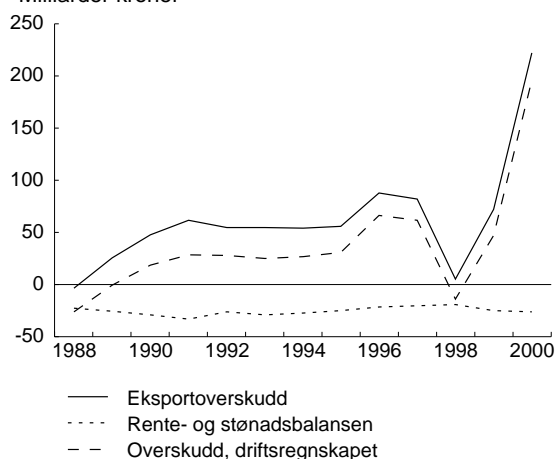
Veksten i Norges Banks internasjonale reserver er foreløpig anslått til drøyt 30 milliarder kroner. Her må en i vurderingen ta hensyn til at bankens låneopptak i utlandet var på 20 milliarder kroner. Disse låneopptakene representerer gjenkjøpsavtaler, som i statistikk-sammenheng tolkes som en form for pantelån der Norges Bank tar opp kortsiktige lån ved å stille obligasjoner som garanti.

Ifølge foreløpige anslag beløp utlendingers finansinvesteringer i Norge seg til om lag 330 milliarder kroner i 2000, hvorav direkte investeringer utgjorde 27 milliarder kroner. Porteføljinvesteringer var på 100 milliarder kroner, mens andre finansinvesteringer er anslått til 200 milliarder kroner. Herav utgjorde låneopptak i utlandet 179 milliarder kroner.

Økningen i Norges netto fordringer på utlandet var i 2000 lavere enn hva netto finansinvesteringer skulle tilsi. Dette skyldes negative omvurderinger på 29 milli-

Driftsbalansen, eksportoverskudd og overskudd på rente- og stønadsbalansen. 1988 - 2000

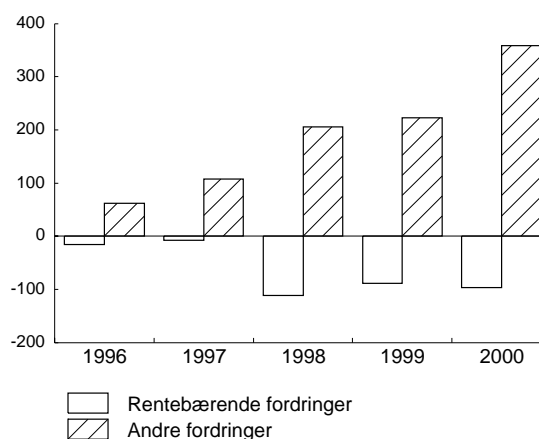
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Rentebærende fordringer og andre fordringer

Netto beholdning ved utgangen av året 1)

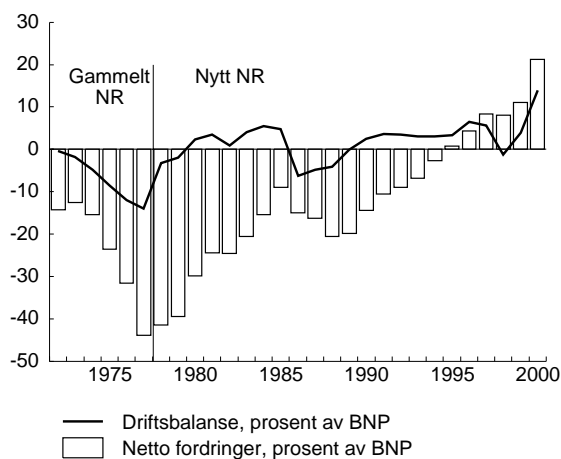

1) For 2000 3. kvartal.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Driftsbalanse og fordringer på utlandet 1972-2000

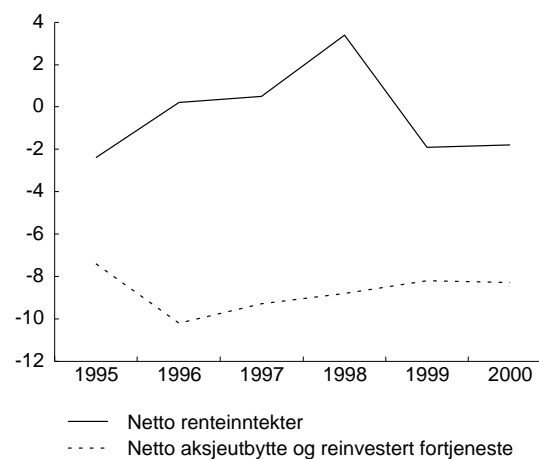
Prosent av BNP

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Netto formuesinntekter fra utlandet

Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

arder kroner, som uttrykker et beregnet tap på bakgrunn av svingninger i valutakurser og utvikling i prisen på enkelte finansobjekter. I og med at ikke alle prisendringer på verdipapirer er kjent, er anslaget på totale omvurderinger beheftet med svakheter.

Avkastning på nettofordringer overfor utlandet

Siden 1995 har Norge vært i netto fordringsposisjon overfor utlandet. Brutto fordringer fratrukket brutto gjeld økte med til sammen rundt 100 milliarder kroner i løpet av 1996 og 1997, gikk svakt ned i 1998 for deretter å øke igjen med nær 50 milliarder i løpet av 1999. I fjor ble netto fordringer omtrent fordoblet fra om lag 150 milliarder kroner ved inngangen til 2000 til nærmere 300 milliarder kroner ved utgangen.

Til tross for å være i netto fordringsposisjon har landets netto avkastning i form av renter og utbytte etc. vært negativ i hele perioden. Underskuddet ble gradvis redusert fra 1995 til 1998, for deretter å øke fra

1998 til 1999. Denne økningen hadde sammenheng med en vridning i sammensetningen av nettoformuen fra rentebærende til ikke-rentebærende poster. Fra 1995 og fram til utgangen av 2000 har Norges nettogjeld av rentebærende objekter anslagsvis blitt fordoblet i verdi til rundt 100 milliarder kroner. Netto renteutgifter har økt i tråd med dette og er for 2000 foreløpig anslått til i underkant av 2 milliarder kroner.

I samme tidsrom ble Norges netto beholdning av ikke-rentebærende fordringer mangedoblet fra noe under 50 til snau 400 milliarder kroner. Her inngår verdien av aksjer og annen egenkapital. Aksjeutbytte og reinvestert fortjeneste tilskrevet utlendinger som har eierinteresser i norsk næringsliv har i hele perioden vært høyere enn tilsvarende inntekter for Norge. I 2000 var dette underskuddet 8,3 milliarder kroner, om lag det samme som for 1999 og bare 2 milliarder kroner lavere enn i 1995.

Det betyr at utlendingene har fått mer ut av hver krone plassert i Norge enn hva vi har tjent på hver krone plassert i utlandet. Dette gjenspeiler at utlendingers investeringer i Norge i høy grad er rettet mot våre mest lønnsomme aktiviteter, f.eks. oljevirkksomheten.

Ifølge de prinsippene som følges i nasjonal- og utenriksregnskapet skal avkastning på finanskapital posteres i ulike deler av regnskapet alt etter hvilken form avkastningen har. Løpende avkastning i form av renter og utbetalt utbytte og reinvestert fortjeneste, posteres på rente- og stønadsbalansen. Realisert og urealisert avkastning i form av ulike kurs- og verdipapirgevinster (og -tap) posteres imidlertid som omvurderinger i kapitalregnskapet. Sammensetningen av finanskapitalen vil dermed virke inn på inntekts- og utgiftsstrømmene på rente- og stønadsbalansen, og dermed også på driftsbalansen totalt.

I den løpende publiseringen av utenriksregnskapet er beregningen av slike omvurderinger mangelfull. Det gjøres beregninger av gevinster og tap på alle poster som følge av svingninger i valutakurser, mens det er kun for de investeringer som Norges Bank regnskapsfører at gevinster eller tap av svingninger i selve papirkursene beregnes. Det er derfor stor usikkerhet knyttet til de løpende anslagene for beholdninger av fordringer og gjeld overfor utlandet, og dermed også til avkastningen i form av eventuelle kursgevinster. Samtidig vil en eventuell sammenblanding av rente- og utbyttebetalinger med kjøps- og salgsverdier av verdipapirer i rapporteringen føre til usikkerhet i tallene for formuesinntekter.

Disponibel inntekt og sparing for Norge

Foreløpige beregninger tyder på rekordhøy vekst i disponibel inntekt og sparing for Norge i 2000. I enda sterkere grad enn i 1999 skjedde det en kraftig forbedring av bytteforholdet overfor utlandet, i stor grad forårsaket av oppgang i oljeprisen. Også spareraten for landet totalt økte sterkt fra 1999 til 2000.

Disponibel inntekt for et land defineres som bruttonasjonalprodukt fratrukket kapitalslit og netto overføringer til utlandet i form av lønn, formuesavkastning (renter, aksjeutbytte, reinvestert fortjeneste) og løpende stønader (bistand mv.). Størrelsen er et mål på den økonomiske rammen som landet har til disposisjon til konsum og sparing. Disponibel inntekt for Norge er for 2000 foreløpig anslått til 1170 milliarder kroner.

Ved å justere endring i disponibel inntekt for prisstigning på varer og tjenester som anvendes innenlands, kommer en fram til endring i disponibel realinntekt for Norge. Foreløpige beregninger viser at disponibel realinntekt for Norge steg med hele 16 prosent i 2000. Ifølge nasjonalregnskapets sammenhengende tidsserier tilbake til 1970, er dette den sterkeste veksten i noe år i perioden.

Vekst i disponibel realinntekt for Norge. Prosent

	1998	1999	2000
Vekst i disponibel realinntekt for Norge	-3,0	4,5	15,8
Bidrag fra:			
Produksjonsvekst i oljevirkksomhet	-1,0	-0,1	0,7
Produksjonsvekst ellers	2,7	0,3	1,5
Endring i bytteforholdet generelt	-4,9	4,9	13,7
Herav forårsaket av prisendring på råolje og naturgass	-4,7	4,2	12,0
Endring i rente- og stønadsbalansen	0,2	-0,6	0,0

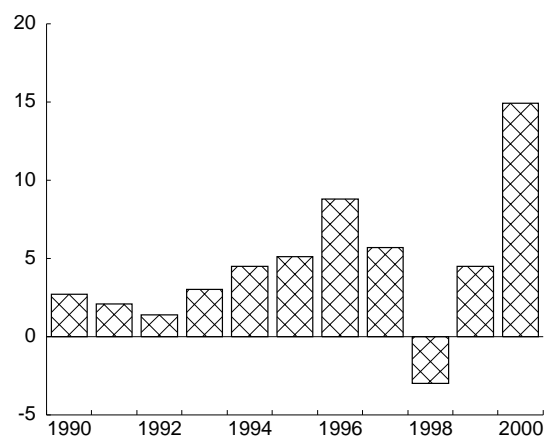
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Endring i disponibel realinntekt kan dekomponeres i bidrag fra vekst i produksjonen, endring i bytteforholdet i vare- og tjenestehandelen med utlandet og utvikling i rente- og stønadsbalansen. For 2000 er det foreløpig anslått at landets totale produksjon bidro med kun om lag 2 prosentpoeng. Bedring i bytteforholdet overfor utlandet forklarer resten. Bytteforholdet overfor utlandet måles ved forholdet mellom eksport- og importpriser. Når eksportprisene øker mer (eller reduseres mindre) enn importprisene, bedres bytteforholdet, noe som innebærer at det skal mindre eksport til for å betale for et gitt importvolum. Bytteforholdet overfor utlandet bedret seg kraftig i 2000, og bidro med hele 14 prosentpoeng til veksten i realdisponibel inntekt. Av dette kan 12 prosentpoeng tilskrives prisoppgangen på råolje og naturgass. Underskuddet på rente- og stønadsbalansen endret seg lite fra 1999 til 2000, og bidro dermed heller ikke til den positive utviklingen i realdisponibel inntekt for Norge.

Sparing er definert som disponibel inntekt i en periode fratrukket periodens samlede utgifter til konsum. Landets sparing fratrukket netto kapitaloverføringer til utlandet vil i en periode være lik summen av netto realinvesteringer og netto finansinvesteringer overfor utlandet. Realinvesteringer som overstiger landets sparing korrigeret for kapitaloverføringer, vil måtte finansieres ved negative netto finansinvesteringer overfor utlandet (netto opplåning). Omvendt vil korrigeret sparing som overstiger netto realinvesteringer i en periode innebære positive netto finansinvesteringer overfor utlandet. Realinvesteringer omfatter netto anskaffelse av produksjonskapital, mens netto finansinvesteringer er differansen mellom nordmenns finansinvesteringer i utlandet og utlendingers finansinvesteringer i Norge. Kapitaloverføringer uttrykker verdien av netto overføringer av real- eller finanskapital til utlandet uten motytelse. Ved beregningen av sparing i nasjonalregnskapet blir det ikke tatt hensyn til omvurdering av hverken realkapitalen, petroleumsreservene, andre naturressurser eller fordringer og gjeld overfor utlandet.

Vekst i disponibel realinntekt. 1990 - 2000

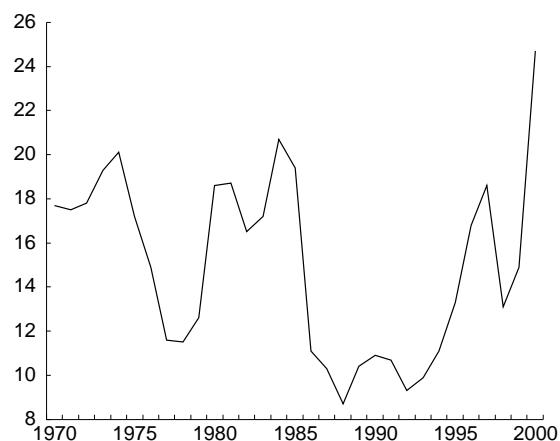
Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sparerate for Norge 1970-2000

Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Spareraten for Norge uttrykker landets totale sparingen som andel av disponibel inntekt. Gjennom de siste 30 årene av forrige århundre varierte sparingen mellom 9 og 20 prosent. Som andel av disponibel inntekt, var sparingen høyest i første halvdel av 1970-tallet og i første halvdel av 1980-tallet, oppunder 20 prosent. I siste halvdel av 1990-tallet varierte sparingen en del, men var i snitt rundt 15 prosent.

Foreløpige beregninger viser at Norges sparing økte med hele 145 milliarder kroner og dermed ble fordoblet fra 1999 til 2000. Til tross for den sterke veksten i disponibel inntekt, økte sparingen for 2000 til nesten 25 prosent, mot omlag 15 prosent i 1999. Sparingen var også mer enn dobbelt så høy som verdien av landets totale netto realinvesteringer i 2000, og Norge økte dermed sine nettofordringer på utlandet i betydelig grad.